

7. Слепченко Л. А. В дендропарке "Аскания Нова" // Цветоводство, 1990, №6. — С. 25.
8. Черняк В.М., Левандовська С.М. Комплексна сортооцінка айстри однорічної на території Західного Поділля та обґрунтування перспективності використання // Екологічні аспекти охорони родючості ґрунтів і навколишнього середовища. Матер. Всеукр. науково-практ. конф. з міжн.участю. — Бережанськ. агротехн. і-т НАУ. — Т.: "Воля". 2006. — С. 257-262.
9. Harris Moran Seeds: Professional Bedding Plant and Flower Growers Catalog. — Rochester, 1987. — 112 p.
10. Köhlein F. A stern. eine sortiments — übersicht / Gartenpraxis — 1990. — № 12. — S. 27-32.
11. Ohlsens Enke J. E. Flower seeds 1967-1968. Denmark, 1968. — 38 S.
12. Takii Seed. Flowe Catalog New and Standart Varieties Kyoto, Japan. 1986. — 97p.

ВІДТВОРЕННЯ ПОПУЛЯЦІЙ *CYPRIPEDIUM CALCEOLUS L.* НА ТЕРИТОРІЇ РОЗТОЧЧЯ

*Лисак Г.А., Тушницька І.І.
Львівський державний аграрний університет*

У складі флори України Зозулині черевички (*Cypripedium calceolus L.*) є унікальним за декоративними властивостями видом орхідей. Одночасно цей вид перебуває на межі зникнення [1]. Проблема полягає у необхідності збереження *Cypripedium calceolus L.* у складі природних популяцій української флори. Тому суттєву роль у відтворенні та охороні біорізноманіття України є виявлення нових місцезростань рідкісних рослин.

На Головному Європейському водорозділі в межах території України та Польщі розташований унікальний у фізико-географічному та рослинному відношенні район Розточчя. Тут поєдналися рослинні угруповання Карпат, Полісся та Поділля. У 1984 р. створено природний заповідник «Розточчя». При створенні заповідника, ядром якого став заказник, до його території долучилися цікаві з флористичної точки зору букові та сосново-букові ліси урочища „Верещиця”, унікальне за своїм рослинним різноманіттям урочище „Горбки”, лучно-болотний рослинний комплекс „Заливки”. До заповідника прилягає також Страдчанський навчально-виробничий лісокомбінат Страдчанського лісництва.

Місцями у перехідних умовах від дубово-соснових до букових і дубових лісів формуються дубово-буково-соснові ліси, характерні найскладнішим деревостаном на Розточчі. В цих лісах дуб, бук звичайний і сосна звичайна формують перший ярус із зімкнутістю крон 0,7-1.0. У віці 90-140 років вони мають висоту 24-33 м і I-II бонітет. Росте тут й реліктовий третинний вид — Венерині черевички справжні або зозулені черевички, щоправда в одному екземплярі. Його виявлено у 1999 р. у Верещанському лісництві [2]. У такій кількості рослина цвіте щорічно. Нами спостереження за *C. calceolus* почали вестися з 2002 року у ПЗ „Розточчя” та у прилеглих до заповідника територіях. Виявлено ще кілька нових популяцій у Страдчанському лісництві (табл. 1). До того часу їх не згадували у Літописах природи і науковцями цей вид не спостері-

гався принаймі років з 15 [3].

Таблиця 1

**Характеристика нових місць зростання *C. calceolus*
у Розточчі**

Місцезростання	Кв35 Страдчанського лісництва	Кв35 Страдчанського лісництва	Кв7, в.1 ПЗ «Розточчя»	Кв 34 Страдчанського лісництва
Кількість екземплярів	5	4	1	2
Фенологічний стан рослини	4 екземпляри-у квітучому стані; 1-вегетує	1 екземпляри -у генеративному стані 2- у стані бутонізації 1-у вегетативн.	вегетативний	вегетативний
Склад насаджень – деревостан – підріст	Кл- явЯСБВдч Гдч	Кл-явЯСБВ ГКДч	6Б1Дз 2Г1С+10С 7Г ЗЯв Лщ., Кр., Бз.	10Г 15Дч- ВягЛз
Повнота	0.8-0.9	0.9	0.75	0.8
Видовий склад трав'яного покриву	Aposeris foedita L. Pulmonaria obsura Dumort Galium odoratum L Hepatica nobilis L. Dryopteris filix mas Aegopodium podagraria L. Polygonatum multiflorum L. Paris quaddriflora L. Majanthemum bifolium L.	Aposeris foedita L. Pulmonaria obsura Dumort Galium odoratum L. Hepatica nobilis L. Dryopteris filix mas Aegopodium podagraria L. Polygonatum multiflorum L. Paris quaddriflora L. Majanthemum bifolium L.	Daphne mercereum L. Galium odoratum L. Majanthemum bifolium L. Geranium Robertianum L. Impatiens parviflora DC	Aposeris foedita L. Paris quaddriflora L. Majanthemum bifolium L. Sanicula europaea L.

Дані таблиці свідчать про тенденцію відновлення популяцій Венериних черевичок справжніх на Розточчі. Одним з основних чинників є відновлення гідрологічного балансу регіону, порушеного ДГХП „Сірка”. На жаль, у ПЗ „Розточчя” знайдено лише одне місцезростання *C. calceolus*, яке й на даний період часу представлено однією особиною [2]. Проте оптимальні умови проєктивного покриття (0.75%), відсутність в рослинному угрупованні дуба червоного свідчить про перспективи розростання даної популяції.

Зовсім інші показники розвитку популяцій у Страдчанському лісництві. У 2002 році на території Страдчанського навчально-виробничого лісокомбінату 35 кв. Страдчанського лісництва виявлено реліктовий вид родини Orchidaceae — зозулені черевички справжні в кількості 5 екземплярів. 05.04.2002р. цвітіння особин завершилося і Венерині черевички

були обстежені на предмет утворення насіння, чого не підтверджено. У 2003 році обстеження популяції *C. calceolus* того самого кварталу свідчать, що на відміну від 2002 року, кількість особин зменшилося. Їх нарахувували — 4: при цьому одна особина знаходилася у вегетативному періоді, дві у стані бутонізації, а ще одна — цвіла. У 2004 році також тільки одна рослина перебувала у генеративному стані. На даний період часу *C. calceolus* різко скоротилася і становила у 2006 році один вегетуючий екземпляр. Основною причиною є заростання лісу дубом червоним. Елімінація виду пов'язана із зростанням конкурентних взаємин між компонентами угруповання і, зокрема, із зменшенням освітленості ґрунту. У таких випадках доцільно рекомендувати прийняті у лісовому господарстві санітарні рубки дерев.

Таким чином, в результаті лісівничих заходів зімкненість крон насаджень над локалітетами *C. calceolus* необхідно підтримувати в межах 0.6–0.7. Другим важливим аспектом охорони існуючих локалітетів виду є проведення моніторингу за їх станом. Такі спостереження дають можливість оцінити стан популяції в межах угруповання і застосувати вчасно необхідні заходи для збереження *C. calceolus*.

Література

1. Собко В.Г. Орхідеї України. — К.: Наукова думка, 1989. — 191 с.
2. Хомин І.Г. Нові місця зростання рідкісних та зникаючих видів рослин на Розточчі // Матеріали наукової конференції, присвяченої 80-річчю Канівського природного заповідника // — Канів, 2003. — С. 166
3. Bockel W. Ein Ansamlungsversuch mit *Cypripedium calceolus*. Die Orchid. 23. 1972. — 120-123.

БІОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА УМОВИ ВИРОЩУВАННЯ РОДУ SPIRAEA L. В УМОВАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Литвиненко Т.Ф.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Серед деревних рослин, які використовуються в озелененні, важливе місце посідають представники роду Таволга (*Spiraea L.*), що належать до родини Rosaceae Juss. Ці рослини, на відміну від більшості представників родини Rosaceae, не утворюють соковитих смачних плодів, але ціняться за високі декоративні якості, за що їх називають красивоквітучими. Висока декоративна цінність цих рослин ще не достатньо використовується в озелененні. Переважно, найбільш широко у видовому різноманітті вони представлені у ботанічних садах та дендраріях. Тому питання інтродукції, вивчення біологічних особливостей та умов вирощування є досить актуальним.

Spiraea L. — Таволга, в перекладі означає вінок, що характеризує розміщення суцвіть на пагонах. Рід налічує близько 100 видів, що поширені у зоні помірного та субтропічного клімату північної півкулі. Це листопадні кущі від 25 см до 4,5 м заввишки. Квітки двостатеві, дрібні, 6-10мм в діаметрі, зібрані в густі суцвіття — зонтики, щитки, волоті, на укорочених чи видовжених пагонах або сидячі, ясно вкривають паго-